

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження Челака Олександра Петровича за темою «Регіональна політика України в контексті зміни світових пріоритетів просторового розвитку», подане на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Світові тенденції суспільного розвитку свідчать про актуалізацію регіонального рівня управління сучасними державами, оскільки всі економічні та суспільні їм процеси відбуваються саме на місцевому рівні і вимагають від держав відповідного інституційного, політико-правового та матеріального забезпечення розвитку. Перш за все це стосується розвитку інституту місцевого та регіонального самоврядування, а також перегляду інструментів державного регулювання регіонального розвитку.

Сучасні країни світу мають певний досвід здійснення просторового розвитку, однак сьогодні свідчить про певні зміни як на концептуальному та теоретико-методологічному рівні, так і в практиці формування й здійснення регіональної політики. Крім того, інтеграційні орієнтири України спрямовані на вступ до Європейського союзу, де регіональна політика є одною з умов ефективної влади в державі, що інтегрується. Україна взяла на себе зобов'язання наслідувати всі стандарти європейського демократичного врядування, тому має запровадити заходи щодо побудови ефективної політики регіонального розвитку.

Дисертаційне дослідження Челака О. П. присвячено саме з'ясуванню сутності змін в пріоритетах світового розвитку, які впливають на зміст регіональної політики держав та необхідність враховувати які є обов'язковою умовою ефективного регіонального розвитку в сучасних країнах світу та в Україні зокрема. Отже, вважаємо дослідження Челака О. П. актуальним та своєчасним для української політичної практики, яка характеризується процесами реформування державної політики та регіональної її складової зокрема.

Визначені автором роботи мета, предмет та об'єкт дослідження не викликають сумніву. Вони є чіткими, лаконічними та такими, що відповідають

обраній темі та паспорту спеціальності, за якою подана робота до захисту, а саме: 23.00.02. – політичні інститути і процеси.

Погоджуємося з автором і щодо обрання інструментарію для проведення власного дослідження. При побудові дисертаційного дослідження автор роботи спирався на діалектичну методологію дослідження та дедуктивний метод викладення матеріалу, тобто будував роботу шляхом руху від загального до часткового, що дало змогу просуватися від загальнотеоретичних визначень процесів регіоналізації та просторового розвитку до визначення сучасного змісту та інструментів політики регіонального розвитку в провідних країнах світу та в Україні. Крім того, при дослідженні окремих тем застосовувалися інституційний підхід, аналітичний, порівняльний, системний, структурно-функціональний методи тощо.

Визначені автором пункти новизни заслуговують на увагу та свідчать про здійснення ґрунтовного аналізу проблеми. Зокрема автором уперше здійснено політологічне дослідження концептуальних засад формування політики регіонального розвитку України, в якості яких постають концепції глобалізації, сталого та просторового розвитку, які відображають сутність сучасних суспільно-політичних та економічних процесів в світі, охоплюють всі аспекти розвитку з зосередженням уваги на людині як його кінцевій меті, а також розроблено рекомендації щодо удосконалення регіональної політики України. Так, автором запропоновано переглянути стратегічні засади регіонального розвитку кожного окремого регіону України, продовжити фіскальну децентралізацію шляхом передачі певних соціальних функцій держави та відповідних доходів на регіональний рівень тощо (с. 7 дис.).

Робота відрізняється логічною побудовою. Так автор рухається від найбільш загальних та теоретичних аспектів регіонального розвитку до з'ясування умов його якісного запровадження, в якості яких автор визначає територіальну організацію влади, регіональне самоврядування та матеріально-ресурсне забезпечення регіонального розвитку. Далі за логікою викладення матеріалу міститься аналіз кращих світових практик та еволюції регіональної

політики України. Поділяємо вибір автора щодо структури роботи, що й зумовило появу ґрунтовних та цікавих висновків по роботі загалом.

Позитивне враження про дисертаційне дослідження Челака О. П. складас перший розділ роботи, присвячений теоретико-методологічним засадам дослідження регіональної політики сучасних держав. В межах цього розділу автор роботи чітко проводить взаємозв'язок між поняттями «регіон», «регіональна політика» та «регіональний розвиток». Це зокрема сприяло авторському формулюванню змісту сучасної регіональної політики як «важливої складової державної політики сучасних країн світу та України зокрема, основний зміст якої полягає у здійсненні сталого регіонального розвитку та передбачає залучення всіх акторів регіонального соціально-економічного та політичного процесів до реалізації стратегічних напрямів розвитку населення в межах певної території» (с. 198).

Погоджуємося з автором роботи й щодо визначення основних концептуальних теорій, що пояснюють сучасний суспільно-політичний та економічний розвиток та зміни у змісті яких суттєво впливають на регіональну політику сучасних держав та України. До таких засад автор відносить концепції глобалізації, сталого розвитку та просторового розвитку. Визначаючи зміни у пріоритетах по кожній з зазначених концепцій, автор звертає увагу на наступне: «Теорії глобалізації є найбільш поширеними в суспільних науках щодо пояснення змісту сучасних суспільно-політичних та економічних процесів в суспільстві, концепція сталого розвитку отримала всесвітнього визнання завдяки закріпленню її основних положень в програмних документах ООН в якості цілей глобального розвитку, а концепція просторового розвитку є стратегічним уявленням про складові розвитку певного територіального простору, що виходить за ознаки географічної територіальності та вміщує природний та людський капітал» (с. 200).

Поділяємо вибір автора щодо визначення найбільш суттєвих інституціональних та організаційно-правових засад здійснення регіональної політики сучасних держав, в якості яких автор визначає територіальну

організацію влади, якість інституту регіонального самоврядування та створення відповідної матеріально-ресурсної бази. Погоджусь з висновком автора, що стосується провідної ролі держави в забезпеченні якості зазначених засад регіонального розвитку, до якого прийшов автор у межах третього розділу роботи.

На особливу увагу заслуговує четвертий розділ роботи, де автор аналізує практику провідних країн світу щодо реалізації регіональної політики. Ціком погоджусь із доцільністю виокремлення досвіду країни Європейського Союзу в окремий підрозділ та здійсненням аналізу цих країн за двома вимірами: окремо для наднаціонального рівня та на рівні окремих держав ЄС. Зокрема, поділяємо думку автора про те, що на наднаціональному рівні відбулася певна еволюція орієнтирів регіонального розвитку, в якості яких зараз постають: конвергенція, збільшення трудової зайнятості й конкурентоспроможності регіонів, європейська міжтериторіальна співпраця тощо. Фінансовими інструментами регіональної політики ЄС є структурні фонди – Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд та Фонд згуртування (с. 165).

Досвід ЄС безумовно є цікавим для України, адже євроінтеграція залишається зовнішньополітичним орієнтиром України, а стандарти регіональної політики ЄС є пріоритетами регіональної політики України. Водночас, автор справедливо звертає увагу й на досвід інших країн світу, тим самим доводячи актуальність визначених концептуальних засад та їх пріоритетних напрямів для всіх країн світу і України зокрема. На нашу думку, заслуговує на увагу висновок автора про доцільність збереження незначного державного втручання в регіональний розвиток шляхом запровадження фіскального федералізму, а також створення відповідних умов для саморозвитку регіонів шляхом залучення іноземного капіталу та створення різного роду технопарків, підприємницьких зон, кластерів тощо (с. 179).

Висловлюючи позитивні враження про роботу, вважаємо доцільним звернути увагу й на певні недоліки, серед яких зазначимо наступні:

1. Аналізуючи досвід країн Європейського Союзу, автор роботи звергає увагу на «старі» демократії – Німеччину, Італію, Іспанію. В той же час досвід країн Центральної та Східної Європи, зокрема Польщі, залишається поза увагою автора. На нашу думку, саме досвід цих країн є найбільш корисним для сучасної України, тому вважаємо, що автору доцільніше було б проаналізувати їх більш детально.
2. Серед виявлених автором інституціональних та політико-правових засад регіонального розвитку, на нашу думку, доцільно було визначити ще один чинник – політичні партії. Як свідчить політична практика України, політичні партії чинять певний вплив на регіональну політику, зокрема спостерігається процес появи регіональних політичних партій із відповідними уявленнями про місцевий політичний процес. Отже, вважаємо, що їх дослідження значно доповнило би зміст цієї роботи.
3. У висновках до розділу 4, а також у загальних висновках по роботі автор звертає увагу та те, що досвід країн світу свідчить про дотримання ними неоліберальної моделі державної політики із незначним характером державного втручання в регіональний розвиток. Погоджуємося з цим висновком, але вважаємо, що він набув би більшої ґрунтовності, якщо б автор роботи в межах першого розділу провів аналіз основних моделей державної політики, зокрема визначив би можливі інструменти державного регулювання регіонального розвитку.
4. Погоджуємося з автором роботи щодо висловлених рекомендацій, зокрема тих, що стосуються стратегічного планування. У той же час вважаємо, що автору доцільно було розвинути думку і визначити пріоритети регіональної політики України, які були б покладені в основу стратегічних документів. Крім того, бажано було додати тезу про те, що якість таких стратегічних документів певним чином залежить від залучення до їх розробки широкого кола фахівців та громадськості, без яких визначити пріоритети важко.

Однак, висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження про роботу та дозволяє стверджувати, що дисертаційне дослідження Челака Олександра Петровича за темою «Регіональна політика України в контексті змін світових пріоритетів просторового розвитку» є завершеним науковим дослідженням, здійсненим на актуальну в науковому відношенні тему. Обґрунтованість наукових положень та висновків, сформульованих дисертантом, не викликають сумніву. Розбіжностей між текстом дисертації та положеннями автореферату немає.

Дисертаційне дослідження та автореферат оформлені відповідно до встановлених вимог. Подана до захисту дисертаційна робота Челака Олександра Петровича за темою «Регіональна політика України в контексті змін світових пріоритетів просторового розвитку» відповідає всім вимогам щодо підготовки та оформлення такого роду наукових робіт, зокрема положенням «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а його автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних теорій
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Г.М. Краснопольська

Проректор з наукової роботи,
Національного університету
«Одеська юридична академія»
доктор юридичних наук, доцент

О. Ульянова